

UOT: 821.512.162(091)

Gülşən Ağabəy

ƏLİ NƏZMİNİN SOVET DÖVRÜ SATİRİK ŞEİRLƏRİ SOSREALİZM KONTEKSTİNDƏ

Açar sözlər: Əli Nəzmi, satirik şeir, "Molla Nəsrəddin", sosrealizm

Key words: Ali Nazmi, satirical poem, "Molla Nasreddin", socialism

Ключевые слова: Али Назми, сатирическое стихотворение, "Молла Насреддин", социализм

Satirani inkişaf etdirənlərdən biri də Əli Nəzmi olmuşdur. Əli Nəzmi həm də Sabirlə yaradıcılığa eyni başlayan, eyni bulağın gözündən ("Molla Nəsrəddin") su içən və onunla qoşa addımlayan şairlərdəndir. Hətta, belə demək mümkünsə, onların satirik şeirlərinin problematikası bərabər səviyədə ortaya çıxmış, satirada aktualıq qazanmış və birgə addımlamışdı. Ancaq Sabirdən fərqli olaraq, ən qatı və sadıq Mollanəsrəddinçilərdən biri Əli Nəzmi yeni-sosrealizm mərhələsində yazıb-yaratmağa məcbur olmuşdur. XX əsrin əvvəllərində ictimai həyat dalğasının çalxalandığı bir dövrdə Sabirlə qoşa yazıb-yaradan Ə.Nəzmi indi tamamilə başqa bir ictimai kontekstdə fəaliyyət göstərməli olur. Bütöv bir Şərq istibdadı, qaranlıqlığı və ictimai təfəkkürə qarşı satirik şeirləri ilə döyüş giren şairin satirik mövzu və problematikası dəyişməyə məhkum olmuşdur Doğrudur, yeni dövrdə Ə.Nəzminin əsərləri mövzu və problematika baxımından çətinlik çəksə də, satirasının təbiiyi, sənatkarlığı cəhətdən "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin yolunu inamla davam etdirirdi. Lakin indi başqa tarixi şəraitdə və başqa şərtlərlə. Belə ki, 20-ci illərdə cəmiyyətin yeni bir ictimai-siyasi formasıyaya qədəm qoyması ədəbiyyata təsirsiz ötürmədi. Hər şeydən əvvəl, satirik pafos zəiflədi, satirik ifşanın hədəfləri dəyişikliyə məruz qaldı. Əsrin əvvəllərində yüksələn xətt üzrə inkişaf edən satirik poeziya özünün tənəzzül dövrünü yaşamağa başladı. Hətta "Molla Nəsrəddin" kimi satirik jurnalın 20-ci illərdə fəaliyyəti dövründə belə, satirik pafos əvvəlki məşhurluğunu bərpa edə bilmədi. Bunun da müəyyən səbəbləri vardı. Çünki satiranın inkişafı yalnız ədəbi proseslə bağlı deyildi, həm də mövcud ictimai-siyasi şərtlərdən də asılı olurdu. Məşhur rus tənqidçisi V.Belinski belə bir fikrində tamamilə haqlı idi ki: "Satiranın yaranması bir hadisə olaraq yalnız incəsənətə, poeziyaya aid deyil, daha çox cəmiyyətin tarixinə aiddir" [1, s.18].

Bu mənada Ə.Nəzminin yaradıcılığında iki dövrün, tarixi şəraitin izlərini görmək mümkündür. Əgər M.Ə.Sabir vaxtsız vəfatı səbəbindən yeni dövrdə yazıb-yarada bilmədisə, onun müasiri Ə.Nəzmi yeni tarixi şəraitdə satirani inkişaf etdirənlərdən oldu. Məlumdur ki, Ə.Nəzmi də M.Ə.Sabirlə eyni dövrdə yaradıcılığa başlamış, eyni mövzu və problematika üzrə satirik şeirlər yazmışlar. Onların bu mövzu oxşarlığı dövrün, zamanın şərtlərindən irəli gəlirdi. Zalım və amansız bəylər, mövhumat, cəhəlat, təhsilsizlik, qadın hüquqsuzluğu, mülkədarlar, varlılar, tacirlər, çar zulmü, İran şahları, Türkiyə sultanları və s. bu dövrün satirik şeirlərinin başlıca mövzularından olurdu. Cəmiyyətdəki mövcud eybəcərlikləri Sabirlə birlikdə Ə.Nəzminin də tənqid etməsi, əsində Sabirə mənəvi dəyər kimi dəyərləndirilə bilərdi. Akademik M.İbrahimov bu tandemin satiradakı uğuru haqda yazırdı: "Mollanəsrəddinçilərə məxsus qüdrətli ictimai satiranın əsas yaradıcıları, mənəvi estetik başçıları olan Cəlil Məmmədquluzadə və Mirzə Ələkbər Sabir Əli Nəzminin ədəbi yaradıcılığına istiqamət vermiş, onun istedadının parlamasında böyük rol oynamışdılar. O da ölməz ustadları kimi is-

tedadını xalqın xidmətinə, onun zülmədən, qaranlıq və ədalətsiz həyat şəraitindən qurtarmasına, yeni həyat uğrunda mübarizəsinə həsr etmişdi" [2, s.376].

1922-ci ildə "Molla Nəsrəddin" Bakıda yenidən nəşr edilərkən Ə.Nəzmi ilə əlaqə yarada bilməmişdi. Ona görə də jurnal ilk saylarının birində belə bir elan vermişdi: "Nəçə il ayrı düşdüncə sonra yada salınmış yoldaşımı və ikinci Sabirimizi Kefsizi (Məşədi Sijimqulunu), harada olduğunu bilmədiyimiz üçün ondan bir xəbər tuta bilmədik. Ümidvarıq ki, tez vaxtda öz lətafətli şeirləri ilə bilməməyimizi zintələndirəcəkdir" [3, 1922, №2, s.8]. Doğrudan da belə olur, tez bir zamanda Ə.Nəzminin əks etdirən şeirin, demək olar ki, jurnalın hər iki-üç sayından bir şeirləri dərc edilir. Ə.Nəzminin həm də sovet dövründə satirik şeirlər kitabı dərc edilən ilk şairlərimizdəndir. Sovet dövründə M.Ə.Sabir ilə yanaşı, həm də müasir mövzuda yazan Ə.Nəzminin şeirlər kitabı nəşr edilir [4; 5; 6; 7]. Onun bir-birinin ardınca "Sijimqulunamə" (1927), "Bəlkə bu yaxşı oldu" (1930, 42), "Uç məşədi" (1935), "Satira mərmiləri" (1945) kitabları nəşr edilmişdir. Satiranın qarşısına qeyri-rəsmi embarqo qoyulmuş bir sistemdə şairin satirik şeirlərinin davamlı olaraq nəşri onun yaradıcılığının mübarizlik duyğusundan irəli gəlir. Əsirin əvvəllərindən satira yaradıcılığını davam etdirən şair cəmiyyəti məşğul edən problemləri dərinəndə duyur, xalq həyatı və məişətini satira güzəgüsündə realılıq göstərməyə çalışır. Sovet cəmiyyətində də Ə.Nəzmi həm felyetonlar, həm də satirik şeirlərində cəmiyyətdə mövcud olan qüsurları tənqid obyektinə də bəllir. Təkcə jurnalın 1927-ci il sayına nəzarət etmək kifayət ki, Ə.Nəzminin satira yaradıcılığının miqyasını təsvir edə biləcəm. Onun "qazıt" (№5), "Cəza" (№6), "Orucluğu" (№10), "İki dünya" (№11), "Qismət imişi" (№12), "Məznun-məznun" (13), "Naz" (14), "Çoban var" (16), "Vələzzalın" (18), "Qabil həkim" (19), "İsmə ifhəm" (21), "Qiyəm" (22), "Böyük sücaat" (24), "Rəhmət" (27), "Zövcü-axır" (29), "Keçəllik" (33), "Haram olsun biza" (36), "Kütübxana" (38), "Ta, nə var" (39), "Tiflisdən" (48), "Qoymayın" (49), "Tünbətün" (52) və s. onlarla satirik şeirlərində yeni obrazlar yaradılmış, hadisə tənqid hədəfi edilmişdir. Bu şeirlər mövzu və problematika baxımından müxtəlif olmaqla yanaşı, ictimai tutumu baxımından da zəngindir. Ə.Nəzminin şeirləri, əsasən, "Kefsiz", bəzən də "Sijimqulun" imzası ilə jurnalın bəzən 2-ci, bəzən isə 3-cü səhifəsində dərc edilirdi. Nadir hallarda onun şeirləri jurnalın 5, ya 6-cı səhifəsində yer alırdı. Ə.Nəzminin satirik şeirlərinin jurnalın əvvəlki səhifələrində yer alması, hər şeydən əvvəl, şeirlərin aktuallığı ilə bağlı idi. Belə ki, jurnalın üz qabığında bir karikatürə, 2-ci səhifəsində redaksiyanı təmsil edən baş məqalə-felyeton, 3-cü səhifədə isə ən yaxşı satirik şeirlərdən biri yer alırdı. Bəzən satirik şeirlə baş məqalə-felyeton arasında məzmunca bir bağlılıq da olurdu. Ə.Nəzminin şeirlərinin bir çoxu "Balaca felyeton" adı ilə getmişdir. Bu şeirlərin məzmununda felyetonçuluq başlıca yer tuturdu. Bu cür şeirlərdə, əsasən, hər hansı bir obyektin ünvanı da məlum olurdu. Bəzən də Ə.Nəzmi şeirlərinin əvvəlində "Balaca felyeton" başlığında sonra kiçik bir izahat verilir, ondan sonra isə şeir təqdim edilir. "Molla Nəsrəddin" jurnalının 1927-ci il 6-cı sayında "Kəndə" adlı baş məqalə verilmişdir. Məqaləyə Sabirin "Bilməm nə görübdür bizim oğlan oxumaqdan" satiri epiqraf götürülmüşdür. "Molla Nəsrəddin" imzası ilə dərc edilmiş felyetonda Sabirin "Bilməm nə görübdür bizim oğlan oxumaqdan, Dəng oldu qulağım" sətirininin təkrar verilməsindən sonra "Mən də deyirəm: bilməm nə görübdür bizim hökumət OXUTMAQDAN. Bu nədir? Türk məmalərinin buraxılışı, və nadir-türk farmaseft (əczaçı)larının buraxılışı. İndi də türklərdən diş həkimləri hazırlamaq üçün texnikum düzəldirlər. Mən də oraya getmişdim. Qərribə-qərribə məkinalar, dəstgahlar, yuxuda da görmədiyimiz diş tibbi mayəhtacı...Xülasə...bu qədər uzun danışmaqdan məqsəd tək bir məsələni indidən ortala qoyub, onu həll etməkdir, yoxsa bu qədər təlim-xanalar öz qaydasınca və bunlardan axırda ələ gələn nəticə də öz qaydasınca və illa sən bu qədər zəhmət ki çəkirsən və bu qədər haqq-səy ki, qoyursan, axırda bir də bəxt görürsən ki, bunlar hamısı hədəf imişi" [8, 1927, №6, s.2].

Felyetonda bu qədər "məmalər" in təhsili tamamilə edib diplomlarını ciblərinə qoyub şəhərdə qalmaları, kəndlərə getməmələri tənqid olunur. Felyetonda şura hökumətinin onları oxudub ərsəyə götürmələrindən əsas məqsədin rayonlarda, kəndlərdə işləməsi və kənd əhlinin dadına çatmaları ol-

ması və yanız bu zaman çəkilən zəhmətlərin hədəf getməməsi xatırladılır. Bundan sonra isə Ə.Nəzminin "Cəza" şeiri verilir. Şeirin əvvəlində isə "Balaca felyeton" başlığı altında belə bir qeyd verilir: "Qarğabaz (Qaryəgin) kəndində Yapon Eyyazov adlı bir köhnə qocu arvadla və qızları kənddə açılmış savad kursuna qoymayı və "Hökumət bizdən nə istəyir. Arvad bizimdir, oxutmuruz", - deyir", - qeydi verilmişdir. "Cəza" şeirində həmin mövzu davam etdirilərkən elm ədalincə gedən qadınlara cəza verilməsi ilə öyünən satirik tip ifşa olunur:

*Arvadlar elmənsin, olmam buna rıza mən,
Kim kursa getsə verrəm, vallah ona cəza mən.*

*Məktəb üzü görübdür hanki zaman bizim kənd?
Şura gələndən oldu zəhr ağzımızdakı qənd.
Keçmir işə taqəllüb, təhdid, hiylələr, fənd,
Arvadı öldürədim, edirdik iğnə mən,
Arvadlar elmənsin, olmam buna rıza mən [3, 1927, №6, s.3].*

Ə.Nəzminin "İşq" (№6), "Qismət imişi" (№12), "Məznun-məznun" (№13), "Çoban var" (№16), "Vələzzalın" (№18) və s. satirik şeirlərində də felyetonçuluq başlıca yer tutur. Bununla belə, şair bu şeirlərdə hər hansı konkret bir hadisə, şəxsə bağlı yazmasına rəğmən, satirik tipi ümumiləşdirir. "Məznun-məznun" şeirində bəzi ziyallıqlar kitabxanadan istifadə üçün götürüdükləri kitabları geri qayıtmamaları, hətta bəzələrinin kitabxana kitabından ibarət evlərində kitabxana düzəlmələrini satirik təhdid hədəfi edir. Əslində isə şeirdə cəmiyyəti məşğul edən aktual bir problem satirik dillə ifşa olunur. Şair yolunu kitabxanalardan birinə salır və qarşılaşdığı mənzərəni təsvir edir:

*Dün yolun düşdü kütübxanaya məcnun-məcnun,
Gördüm ol dairəyi hap dolu məznun-məznun.*

*Düşmüş idi oraya bir də keçən il guzarım,
Bir sevinc ilə açılmışdı havalarda param,
Uçmaq istardım o gün qalmışdı içi kədərini
Məndə bir nəşə yaratmışdı o günkü səfərim
Dönmüş idim o makandan məmnun-məmnun [3, 1927, №6, s.3].*

Şair əvvəl gördüyü kitabxananın zəngin, "dürlü-dürlü" kitablarla dolu olduğunu, lakin indi başqa bir mənzərə ilə qarşılaşdığını təsvir edir. Kitabxananın nədən bu vəziyyətə düşdüyünü, ziyallıqların "nur aldığı" bu elm ocağını bu vəziyyətə düşdüyünü sual etdikdə, kitabxana dil açır bunları deyir:

*Mən dedi: köksümü açdım krazməllərə,
Qiyamtdım qalmaların elm yolunda avara.
"Həpsi övladı vətəndir dedim" etməz ki, para,
Vurdu bəziləri bu sinəmə yuzlarla yara,
Çaldılar xeyli kitablarını məlun-məlun.*

*...Söyləyirəm biri bir yerə fəxarətə dünən,
Ki aşırımsız biri, iki ildə kitab əllyəcən.
Var inanmazdım iki ya üç ayaqlı kəsəgən,
Qafilləmiş, bu gün tyaratdı mən "aləmi-fən"
İndi mən nəzmə çəkim, sən oxu məznun-məznun,
Dün yolun düşdü kütübxanaya məcnun-məcnun [3, 1927, №6, s.3].*

Kitabxana mövzusunun şair "Kütübxana" (№38) şeirində də davam etdirir. Şair burada Lənka-
anda olan bir kitabxanadan danışır, onun kitablarının sayı gəlmədiyini, "cild-cild kitabların" "yerə
ətilib qaldığını", onların "mişl-mişl" yatdığını bildirir. Lakin qapısından asılan "paslı zor" qifilin
onu istifadəsiz qoyduğunu, müdirinin bəzə vəzifə dəyişməsinə diqqət çəkir.

Ə.Nəzminin bəzi şeirlərində isə mollalar, ruhanilər, orucluq hadisəsi tənqid edilir. Bu möv-
zu və problematika jurnalın yaranmasından sonra başlıca yer tutduğundan sovet dövründə də priori-
tet istiqamət təşkil edirdi. Doğrudur, bu şeirlərdə satirik ifşa üçün müəyyən ictimai motivlər də var
idi, lakin ümumi götürüldükdə, bu cür amillərin tənqidində ideoloji yönləndirmələrin də rolu az ol-
murdur. "Rəhmət" (№27), "Haram olsun biza" (№36), "Ta nə var" (№39), "Qoymayın" (№49), "Ra-
cəb" (1928, №1), "İmtiyaz" (1928, №3) və s. şeirlərində daha çox mollalar, ruhanilər, orucluq tən-
qid edilir. Doğrudur, bu şeirlər sənətkarlıq baxımından əhəmiyyətini qoruyub saxlayır. Bu şeirlər
Sabir ruhunu, satirik pafosunu yaşadır, hələ də ayrı-ayrı yerlərdə "öz hakimiyyətini" göstərən din
adından istifadə edən ruhanilərin, şeyxlərin cəmiyyətdəki nüfuzuna qarşı yazılırdı. Lakin Ə.Nəzmin
satirik poeziyasında yeni cəmiyyət problemləri satirik ifşa hədəflərinə də geniş yer verilir. Bu
şeirlər satirik ruhu, qüvvətli realizmi, həyat haqiqətini son dərəcə satirik dilə təsviri ilə yaldız qadır.
Sınıf ziddiyyətlərin tüğyan etdiyi bir dövrdə bu cür tənqidi pafosun yer aldığı şeirlərin yazılması da
şairdən böyük cəsarət tələb edirdi. Şair dinə qarşı böyük bir bolşevik cəbhəsinin açıldığı zamanda,
daha çox dinə zərərliyin dindarlar tərəfindən endirildiyinə diqqət yönəldir və tənqidlərinə də bu isti-
qamətdə qururdu. Bundan qorunmamaq mollalar, ruhanilər isə əvvəlki kimi yenə də "Molla Nəsrəddin"
bayköt etməyə çalışırdılar. "Molla Nəsrəddin" in 46-cı sayında karikatürası getmiş İmam-
Müseyyi Kazimi də "bazar əsnafı və yarımcıyalılar"ı jurnala etiraz etməyə çağırırdı. "Qoymayın" şeir-
ində mollaların dilindən deyilirdi:

*Qoymayın ay kişilər. Molla azıbdır izini,
Saplayır qəlbimizə gündə bu münkir "bizini".*

*Dini, imanı, yolu, məzhəbi yox, məsləki yox!
Tay buna, haqqı atanlar arasından, tək yox!
Dinə endirdiyi zor zərbəyə ölçü, çəki yox!
Bükməmiş birca yol Allah qabağında dizini,
Saplayır qəlbimizə gündə bu münkir "bizni".*

*Almayın, boykot edin, bircə dənə jurnalını
Axtarın, düşsə əla-yolmayın saqqalını
Salın ammanasını boynuna, yirtür şalını
Sındırın qarnızına vurdunu dik məhmizini
Qoymayın, ay kişilər! Molla azıbdır izini [3, 1927, №49, s.2].*

Ə.Nəzminin 20-ci illərdə dərc edilən satirik şeirləri mövzu və problematika cəhətdən zəngin
və rəngarəngdir. Bu şeirlərdə cəmiyyətdə baş verən ictimai proseslərin obyektiv bədii təsvirini ham
da onun şeirlərində görmək mümkündür. "Təbriz" (1928, №3), "Mən və bayramlar" (1928, №12),
"Döy arvadı" (1928, №14), "Xata-bala" (1928, №16), "1 Mayıs bayramı" (1928, №18), "Nə üçün"
(1928, №22), "İl başı" (1928, №23), "Əhməqəm?" (1928, №28) və s. şeirlərində ictimai mühitdə
gedən hadisə və keyfiyyətlər tənqid hədəfi edilir. Ədəbiyyatşünas F.Hüseynov şairin şeirlərinin
mövzu, problematika aktuallığını yüksək qiymətləndirərək yazır: "Müasirlik və aktuallıq Əli Nəz-
mi yaradıcılığının ən ümdə məziyyətlərindən biridir. O, həmişə dövrün, həyatın dikətə etdiyi mövzu-
ları qələmə almış, bunlara realist demokratik ədəbiyyat cəbhəsindən yanaşmışdır. Şairin yaradıcı-
lığında gələcəyə çağırış ruhu, mübarizəyə, oyanma və yüksəlişə səsləmək meylli güclüdür" [8, s.213].

Ə.Nəzminin satirik şeirlərində cəmiyyət problemlərinin ən adi hadisələrindən tutmuş, ictimai-
siyasi problemlərə, bu və digər şəkildə toxunulur. Şairin bir çox şeirlərində 20-ci illərdə cəmiyyə-

yətdə gedən mədəni inqilabdan narazı qalanların obrazı yaradılırdı. Ə.Nəzminin də "Mədəni inqilab"
şeirində 20-ci illərdə cəmiyyətdə gedən proseslər bədii tədqiq obyektinə edilir. Şairin satirik qəh-
romanlarına görə mədəni inqilab çoxlarının "ovqatını talx", "əhvalını xarab" edib. İndiyə qədər Tov-
ratda, Quranda "mədəni inqilab"ın yazılmadığını, rövzəxanların buyurmadığını indi ortaya çıxdığını
və cəmiyyətdə narahatlıqlar yaratdığını dilə gətirir. Nədir mədəni inqilabın yaratdığı problemlər?

*Kepka götür şapka qoy-geymə deyirlər papaq,
Küçəyə çıxın qadın-həpsi açığ qol-bacaq,
Çadırız arvadlara-söymək edilsin yasaq,
Yema sarımsaq-soğan-ıçma aradı şərəb,
Ax mədəni inqilab-ax mədəni inqilab.*

*Ölkədə derlər hələ-qalmamalı bısavad,
Çöldə obanlar dəxi-etməlidir ictihad,
Ham dəyşilsün hayat-asl, nasab, rəsm, ad,
Təzə əlifba ilə-üsr oxusun kəmiyab,
Ax mədəni inqilab-ax mədəni inqilab [3, 1928, №44, s.3].*

Ə.Nəzminin şeirlərində beynəlxalq problematika da başlıca yer tutur. M.Ə.Sabirin satirik şeir-
lərində İranda və Türkiyədə baş verən hadisələr tənqid hədəfi edildiyi kimi, Ə.Nəzminin də şeirlər-
ində bu mövzuya geniş yer verilir. O, "Təbriz" satirasında Təbrizdə dini "təzəkkürati-dəyanəti"
məcəməsində nəşr edilən baş məqalənin və bu nəşrdə mövhumu möcuzaların olmasını işbata çalış-
ması məsələsi tənqid edilir. Doğrudur, Azərbaycan satirik şeirində İranda baş verən hadisələr çox
tənqid edilib. Lakin Təbriz həmişə lirik planda təsvir edilmişdir. Ə.Nəzminin şeirində bu ənənə po-
zularaq tənqidi ifşa ruhunda öz əksini tapır:

*Daha bir çocuq deyildir-yetişib kəmalə Təbriz
Yazır indi öz əli-böyüyüb-məqalə Təbriz.
Bitirib yena gəlir-iki məktəbi-dəyanət
Edəcəkdir yilmə ballı-ki, dəyanəti səyahət?
Buraxarmı bir hərfi-qıla dininə ahanat
Gətirər "nəuzibillah" – bunu heç xəyalə Təbriz?
Daha bir çocuq deyildir-yetişib kəmalə Təbriz? [3, 1928, №4, s.2].*

"Xata bala" şeirində isə Türkiyədə məscidin dövlətdən ayrılması barədə çıxarılan qərar alqış-
lanır. Şeirdə iki Türkiyə – keçmiş və bugünkü Türkiyənin müqayisəsi aparılır.

"Molla Nəsrəddin" bağlandıqdan sonra Ə.Nəzminin çox nadir hallarda satirik şeirləri çap olu-
nur. 30-cu illərdə satirik jurnalın olmaması onun satira yaradıcılığını müntəzəm davam etdirməsinə
imkan verməmişdir. Yalnız 30-40-cü illərdə yenidən şairin satirik şeirləri görünməyə başladı. Müha-
ribə illərində dərc edilən "Tulku həccə gedir" (1942), "Ölmə, eşşəyim, olma" (1942) şeirlərində fa-
şistlər lağa qoyulur və onların burmunun azılacağı günün yaxında olması ifadə edilirdi. Şairin müha-
ribə dövründə yazdığı şeirləri tədqiq edən ədəbiyyatşünas B.Əhmədov yazır: "Ə.Nəzmi müharibə-
nin sonuna yaxın daha məhsuldar olur və bir-birinin ardınca yazdığı şeirlərdə özünəməxsus qəzab,
kinə yanaşı, onun məsxərə və lağətmə silahı da işə düşür. O, düşməne əvvəlki kimi qəzəblənmiş,
daha çox gültür, ona lağ edir, ola salır" [9, s.248].

Beləliklə, Ə.Nəzmi yaradıcılığının sovet dövrünü araşdırarkən satirik məzmunun, mövzunun
əvvəlki kimi mühüm yer tutduğuna görmək olar. Şair bu şeirlərində, əsasən 20-ci illərdə ictimai həl-
yətə gedən prosesləri, bəzi mövcud qüsurları tənqid edirdi. "Molla Nəsrəddin" jurnalının dərc edil-
məsi şairin satirik şeirləri üçün gəvəklə bir tribunaya olur. Ola bilsin ki, bəzi mövzularda (əsasən quru-
luşla, yeniliklə bağlı) bu şeirlər əvvəlki satirik kəskinliyi qoruyub saxlamamış olsun, ancaq bir çox

məsələlərdə (qadın hüquqları, gerilik, ətalət, dil məsələsi və s.) Ə.Nəzmi satirası öz kəsərliliyi, ifadə vasitələrinin zənginliyi, forma əlvanlığı baxımından əhəmiyyətini qoruyub saxlayırdı.

ƏDƏBİYYAT

1. Belinski V.Q. Seçilmiş məqalələr. Bakı, "Gənclik", 1979.
2. İbrahimov M. Niyəsiz, necəsiz bir yazısan sən. Bakı, "Yazıçı", 1985.
3. "Molla Nəsrəddin" jurnalı: 1923-1931-ci illər.
4. Nəzmi Ə. Sijimqulunama (Müqəddimə Əmin Abidindir). Bakı, Azərnaşr, 1927.
5. Nəzmi Ə. Bəlkə bu yaxşı oldu (şeyrlər). Bakı, Azərnaşr, 1930.
6. Nəzmi Ə. Üç məşədi. Bakı, Azərnaşr, 1935.
7. Nəzmi Ə. Satira mərmiləri. Bakı, Azərnaşr, 1945.
8. Hüseynov F. "Molla Nəsrəddin" və molla-nəsrəddinçilər. Bakı, "Yazıçı", 1986.
9. Əhmədov B. Azərbaycan satirasının inkişaf problemləri (1920-1980-ci illər). Bakı, "Elm", 2000.

ALI NAZMI'S SATIRICAL POEMS IN THE CONTEXT OF SOSREALISM

Summary

In the article one of the satirical poets of the XX century, Ali Nazmi's satirical poems written during the Soviet era are analyzed. It is noted that despite the embargo put on satire during the Soviet era, satire pursued its existence. Especially the publication of the magazine "Molla Nasreddin" in Baku, after a short break, was a impetus for the existence of the satirical poetry. In the article such a conclusion is drawn that during the Soviet era satirical content continued in Ali Nazmi's literary activity. The poet mainly criticized the processes occurring in the 20s, and some current faults. The publication of the magazine "Molla Nasreddin" becomes a kind of necessary podium for the poet's satirical poems. Maybe in some topics (mainly connected with society, novelty) these poems haven't saved their previous satirical sharpness, but in some issues (woman rights, lagging behind, inertia, language issue etc.) Ali Nazmi's satire kept its sharpness, from point of richness of means of expression and colourfulness of form.

САТИРИЧЕСКИЕ СТИХИ АЛИ НАЗМИ В КОНТЕКСТЕ СОЦРЕАЛИЗМА

Резюме

В данной статье исследуется творчество одного из сатирических поэтов XX века Али Назми в советскую эпоху. Несмотря на цензуру, которая правила над сатирой в советскую эпоху, она всё-таки существовала. Особенно восстановление после перерыва журнала «Молла Насреддин» стало толчком развития сатирической поэзии. В статье указывается, что в советский период в творчестве А.Назми сатирическая тема продолжала свое развитие. Поэт в этих произведениях критиковал некоторые процессы, происходящие в общественной жизни. И таким образом издание журнала «Молла Насреддин» становится трибуной сатирических стихов. Возможно, некоторые темы этих стихов не сохранили свою резкость, но во многих сатирах А.Назми в основном это наблюдается.